

Lexicon de controverse în limbajul medical

E. Mincu

Catedra Limba Română și Terminologie Medicală, USMF „Nicolae Testemițanu”
(continuare, început *Curierul Medical*, 2009, nr. 1, pag. 72)

A lexicon of Medical Language

This lexicon contains the explication of some special errors (expression, spelling, punctuation) often found in medical terminology. The purpose of the article is to promote the correct use of medical language.

Key words: medical language, controversial moments.

Лексика медицинского языка

Лексика содержит некоторые специфические ошибки (выражения, правописание, пунктуация), часто встречающиеся в медицинской среде. Статья способствует правильному применению медицинских терминов.

Ключевые слова: медицинский язык, противоречивые моменты.

I. Nivel de lexic neterminologic

1. Insistăm să ne referim în continuare la abrevierea unor termeni și a unor formule de politețe, frecvente în adresare, dat fiind erorile în abrevierea acestora:

Corect:

<i>Domnul – dl</i>	<i>Domnișoara – dra</i>
<i>Domnului – dlui</i>	<i>Dumneata – dta</i>
<i>Doamna – dna</i>	<i>Dumnealui – d-lui / D-lui</i>
<i>Doamnei – dnei</i>	<i>Dumneaei – d-ei / D-ei</i>
<i>Domnilor – dlor</i>	<i>Dumnealor – d-lor / D-lor</i>
<i>Dumneavoastră – dv./Dv.; dvs./Dvs.</i>	

Notă! Formulele de politețe (formele plină și abreviată) se vor scrie cu literă majusculă, în funcție de persoana (persoanele) solicitată(e). Se cere de menționat și scrierea corectă a formelor neaccentuate ale pronumelui de politețe *Dumneavoastră* (*Vă, Vi*), în special, în cuvintele de felicitare:

Corect: *Dorim să Vă felicităm..., să Vă urăm...* etc.

2. **În dependență de** sau **în funcție de**. Prima formulă este un calc neadecvat, o traducere literalmente din limba rusă “в зависимости от”, în limba română formula fiind utilizată incorect. În dicționar atestăm: **dependență**, *dependențe*, s.f. 1. Situația de a fi dependent; stare de subordonare, de supunere. – din fr. **dependance**; 2. **dependență** s. aservire, subordonare, supunere, (livr.) servitute. (*Stare de ~ a unui popor*). **În funcție de** este o locuțiune prepozițională care cere utilizarea ulterioară a substantivului în cazul Acuzativ. **A fi în funcție de** se echivalează cu **a depinde de**.

Greșit: *Externarea pacientului se va face în dependență de ameliorarea indicilor biochimici în sumarul sângelui.*

Corect: *Externarea pacientului se va face în funcție de ameliorarea indicilor biochimici în sumarul sângelui.*

Corect: *Externarea pacientului depinde de ameliorarea indicilor biochimici în sumarul sângelui.*

3. **Marcat sau marcantă**. Ambele variante sunt corecte, formând o paronimie. Ne referim la utilizarea adecvată a acestor două cuvinte.

Marcat s.n. Acțiunea de a marca și rezultatul ei; marcare, marcaj. – V. **marca**.

Marcant, **-ă**, *marcanți, -te*, adj. Care are o valoare deosebită, care iese în evidență; de seamă, important, remarcabil. Cu autoritate, cu influență. – din fr. **marquant**, germ. **markant**.

Greșit: *Diminuarea hemoglobinei în sânge este marcată.*

Corect: *Diminuarea hemoglobinei în sânge este marcantă.*

II. Nivel de lexic științific

Opoziția singular / plural a substantivelor-termeni medicali constituie, de asemenea, o controversă. Posibil termenul **virus** este unicul cu două variante corecte de plural: **virus / viruși** (masculin); **virus / virusuri** (neutru).

Nucleu / nuclei sau **nuclee**

Greșit: *Informații utile se obțin în studiul scheletului dat fiind prezența sau absența nucleilor de osificare.*

Corect: (**nucleu / nuclee**, neutru) *Informații utile se obțin în studiul scheletului dat fiind prezența sau absența nuleelor de osificare.*

III. Nivel de lexic terminologic

1. **Osteoblast / osteoblaste** sau **osteoblaști; macrofag / macrofagi** sau **macrofage; diverticul / diverticuli** sau **diverticule**

Osteoblast, **osteoblaste**, s.n. Celulă osoasă tânără, nediferențiată complet, din care se formează osteocitul. – din fr. **osteoblaste**.

Greșit: *Pe piesele histologice se determinau elemente caracteristice matricei extracelulare – un produs al osteoblaștilor.*

Corect: *Pe piesele histologice se determinau elemente caracteristice matricei extracelulare – un produs al osteoblastelor.*

Macrofag s. n., pl. **macrophage**, macrofag, **-ă**, **macrofagi**, **-ge**, adj. (Biol.) (Globulă albă) Care distruge bacteriile sau diferite particule străine din organism – din fr. **macrophage**. În exemplul dat se confundă substantivul **macrofag** s. n. cu adjectivul **macrofag**, **-ă**, **macrofagi**, **-ge**.

Greșit: În lotul în care s-a inoculate autoos spongios, aceste particule sunt înconjurate de **macrofagi** – celule polinucleate.

Corect: În lotul în care s-a inoculate autoos spongios, aceste particule sunt înconjurate de **macrofage** – celule polinucleate.

Diverticul, *diverticule*, s.n. (Anat.) Mică prelungire a unui organ tubular. – din fr. **diverticule**; diverticul s.n. (Anat.) Apendice care are o cavitate interioară și se termină ca un fund de sac. [*fr. diverticule*, cf. lat. *diverticulum*].

Greșit: **Diverticuli** duodenali constituie aproximativ 10% din toți **diverticuli**.

Corect: **Diverticulele** duodenale constituie aproximativ 10% din toate **diverticulele**.

2. În continuare vom pune în discuție un moment care vizează în special, exprimarea corectă.

Greșit: ...apoi urmează **deciderea asupra tacticii de tratament**.

Corect: ...apoi urmează **luarea deciziei în selectarea tacticii de tratament** sau **luarea deciziei versus tactica de tratament**.

Cuvântul **decidere** este un pseudosubstantiv, neatestat în dicționare.

3. **Sepsis (urosepsis)** sau **septicemie (urosepticemie)**; **tromb, trombă** sau **trombus**. Menționăm mai întâi că cuvintele **sepsis (urosepsis)**; **tromb, trombă** nu există în limba română, utilizarea lor fiind o reminiscență a bilingvismului rus / român, care a afectat semnificativ limba română și, respectiv, terminologia medicală.

Septicemie, septicemii, s.f. Infecție generalizată a sângelui, provocată de pătrunderea în sânge a germenilor proveniți dintr-un microb; piemie. – din fr. **septicemie**.

Greșit: La pacient s-a instalat starea de **sepsis** drept consecință a adresării tardive.

Corect: La pacient s-a instalat starea de **septicemie** drept consecință a adresării tardive.

Trombus, trombusuri, s.n. Cheag de sânge care se formează într-un vas sangvin – din fr., lat. **thrombus**.

Greșit: **Formarea de trombi / trombe** poate avea consecințe nefaste pentru sănătatea omului.

Corect: **Formarea de trombusuri** poate avea consecințe nefaste pentru sănătatea omului.

4. **Orbital sau orbital**. Aceste două cuvinte se numesc paronime – cuvinte asemănătoare unul cu altul din punctul de vedere al formei, dar deosebite ca sens (și ca origine). Distincția o indica până nu demult dicționarul. Se pare că eroarea poate fi evitată, dacă recent unele dicționare n-ar indica o tendință de echivalare semantică:

• **orbital, -ă** *adj.* care aparține orbitei ochiului; *indice orbital* = raportul dintre diametrele maxime ale orbitei. (< fr. *orbitaire*);

• **orbital, -ă, orbitali, -e**, *adj.* 1. care aparține orbitei cerești, privitor la orbita unui corp ceresc. (despre un mobil) care parcurge o orbită. 2. care aparține sau se află în orbita oculară. (< fr. *orbital*).

În această situație, pentru a evita unele confuzii semantice, recomandăm utilizarea termenului **orbital**, în pofida latinescului *orbitalis, e*.

Nerecomandabil: Oasele feții cuprind cavitățile bucală, nazală, **orbitale**.

Recomandabil: Oasele feții cuprind cavitățile bucală, nazală, **orbitare**.

5. **Diagnostic** sau **diagnoză**. Sunt alte paronime care creează ambiguități semantice și prezintă o sinonimie relativă:

– **diagnostic, diagnostice**, s.n. determinarea precisă a bolii de care suferă cineva, pe baza datelor clinice și a examenelor de laborator; **diagnoză**. (< fr. *diagnostic*).

– **diagnoză** s. f. 1. diagnostic (1). 2. identificare a unui fenomen pe baza descrierii stării sale prezente. 3. descriere sumară a unei plante, care o deosebește de altele. 4. (cib.) examen destinat a detecta erorile într-un program, în datele sau în circuitele unei mașini. (< fr. *diagnose*).

Primul termen are o utilizare strictă în terminologia medicală, al doilea termen fiind comun mai multor domenii de activitate: botanică, cibernetică, inginerie etc. De aceea în medicină recomandăm utilizarea termenului **diagnostic**.

Nerecomandabil: **Diagnoza** este o etapă a actului medical care permite identificarea naturii și a cauzelor maladiei.

Recomandabil: **Diagnosticul** este o etapă a actului medical care permite identificarea naturii și a cauzelor maladiei.

6. **Prognoză** sau **pronostic / prognostic**. Remarcăm faptul că termenii **pronostic / prognostic** provin din grecescul *prognostikon* și sunt sinonime totale; o sinonimie relativă se instalează și cu termenul **prognoză**. Având drept reper faptul că termenul **prognoză** dispune de o semnificație mai generală, recomandăm în medicină folosirea lexemelor **pronostic / prognostic**, cu o specificitate mai redusă:

– **prognoză, prognoze**, s.f. prevedere a desfășurării în timp a unui fenomen, a unui proces etc., bazată pe studiul împrejurărilor care îi determină apariția și evoluția; prevedere a valorilor pe care le vor lua în viitor unele mărimi din prezent; *p. ext.* pronostic. – din fr. *prognose*, germ.;

– **pronostic s.n.** ipoteză privitoare la desfășurarea unor evenimente viitoare, a unor dispute sportive etc.; **previziune a evoluției ulterioare a unei boli**. [var. **prognostic** s.n. / < fr. *pronostic*, cf. lat. *prognosticum*, gr. *prognostikon*].

Nerecomandabil: Disgeneziile cerebrale...sunt factorii etiologici cei mai frecvenți ..., cu **o prognoză** nefavorabilă.

Recomandabil: Disgeneziile cerebrale...sunt factorii etiologici cei mai frecvenți ..., cu **un prognostic** nefavorabil.

(*va continua*)

Bibliografie

1. Rădulescu, I. Să vorbim și să scriem corect. Erori frecvente în limbajul cotidian. – București, Ed. Niculescu, 2007.
2. Marcu, F. Marele Dicționar de Neologisme – București: Editura Saeculum I. O., 2000. – 960 p.
3. Дворецкий, И. Латинско-русский словарь. – Москва: Издательство Русский язык, 1976. – 1096 с.

Eugenia Mincu, dr., conferențiar universitar
Șef catedră Limba Română și Terminologie Medicală
USMF „Nicolae Testemițanu”
Tel.: 205204

În cronică vieții academice și medicale aniversarea domnului academician Gheorghe Ghidirim, Om de cultură, Chirurg și Savant cu renume mondial, se înscrie ca o sărbătoare a medicinei moldave pe care o slujește cu devotament, pasiune și cu dăruire exemplară, adăugând noi valori și noi tradiții intrate în istoria medicinei autohtone, acestea fiind legate de numele Domniei Sale.

Este născut pe 22 aprilie 1939, în comuna Palanca, plasa Olănești, județul Cetatea Albă, România. Fiind elev al școlii primare din comuna Palanca, în anii 1946-1953, și-a determinat opțiunea profesională, legându-și destinul de medicină. A urmat studiile la Colegiul de Medicină din Tighina, anii 1953-1956. După absolvirea cu mențiune a colegiului, activează în calitate de felcer la spitalul din comuna Tudora, plasa Olănești. Cu energia adolescentului de 17 ani, dar și cu responsabilitate, în cei doi ani de activitate și-a reconfirmat opțiunea, fiind singur în fața pacienților care așteptau alinare și vindecare. Și-a continuat studiile la Institutul de Medicină (1957-1963), astăzi Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Aici, sub influența marelui chirurg Nicolae Anestiadi, personalitate notorie a medicinei basarabene, a decis a-și continua calea în medicină, devenind chirurg. În anii 1963-1964 este asistent la catedra Anatomie Topografică și Chirurgie Operatorie, perioadă care i-a permis fortificarea cunoștințelor în materie. Urmează doctoratul la catedra Chirurgie de Facultate unde, sub conducerea vestitului chirurg Nicolae Anestiadi, susține teza de doctor în medicină *Modificările tensiunii venoase și ale altor indici hemodinamici în afecțiunile chirurgicale ale pulmonilor*. La finalizarea doctoraturii este angajat ca asistent la catedra Chirurgie de Facultate (1966-1969). În aceeași perioadă este Președinte al Comitetului Sindical al Institutului de Medicină. Anul 1969 este un an deosebit în cariera profesională și administrativă. Doctorul în medicină, Gheorghe Ghidirim, este ales conferențiar al catedrei Chirurgie, Facultatea de Pediatrie și, concomitent, vicedecan la Facultatea Medicină Generală. Prin calitatea sa excepțională de organizator, a fost printre precursorii universității, asigurând trecerea la predarea obiectelor în limba română, se implică activ la traducerea materialelor didactice, a manualelor, fiind printre primii participanți și promotori ai Renașterii Naționale.

În anul 1978 este numit în funcția de șef catedră Chirurgie pentru subordonatură. În fața dlui Gh. Ghidirim au fost îndeplinite cerințele în asigurarea continuă a procesului didactic întru pregătirea practică a viitorilor chirurghi. În anul 1979 este transferat la catedra Chirurgie Generală și Semiologie, la care a activat până în 1992. Colectivul a fost reorientat spre noi tehnologii didactice și, în special, s-a avut în vizor motivarea studentului în însușirea conceptelor fundamentale ale chirurgiei.

În același timp, cercetarea științifică rămâne în centrul atenției, continuându-și investigațiile într-o problemă controversată și dificilă – pancreatita acută. Aici, împreună cu marele savant rus Vladimir Filin, savantul Gheorghe Ghidirim a modificat concepția despre evoluția acestei maladii și, mai ales, a pledat pentru temporizarea actului operatoriu, ceea ce a dus la micșorarea substanțială a mortalității în acest grup de pacienți. Zeci de publicații, rapoarte la congrese unionale și internaționale, urmează susținerea tezei de doctor habilitat în medicină, susținută cu brio, în 1983, în Centrul Științific Unional de Chirurgie din Moscova în ședința Consiliului științific sub conducerea academicianului B. Petrovski. În anul 1986 savantului Gh. Ghidirim i se conferă titlul didactic de profesor universitar.

Anul 1986 devine anul Renașterii Naționale a popoarelor din imperiul sovietic. Fiind un fiu devotat al poporului român din Basarabia, având o verticalitate demnă de urmat, D-lui și-a ocupat locul bine meritat în rândul oamenilor de frunte ai neamului. Fiind ales Deputat al Poporului (1989-1992), în ultimul Parlament al ex-URSS, a desfășurat o activitate importantă în marea operă de obținere a Independenței Statale a Moldovei. În anul 1990 este ales membru al Guvernului, ministru al Sănătății. Această activitate o desfășoară în condiții complicate de tranziție a societății de la un sistem totalitar la unul democratic. Cu susținerea dlui ministru Gh. Ghidirim, în anul 1991, este organizat și este desfășurat Congresul de Fondare a Ligii Medicilor. Este elaborat și este pus în discuție proiectul *Legii Sănătății*, se insistă asupra trecerii sistemului de sănătate la medicina prin asigurare. Pentru prima dată în țară, este implementat rezidențiatul, ca formă nouă de pregătire postuniversitară a medicilor specialiști. Se include în pregătirea Declarației de Independență a Republicii Moldova, adoptată pe 27 august 1992 de către primul Parlament Democratic, în promovarea imnului, a stemei și a drapelului țării, care a verticalizat Mișcarea de Renaștere Națională.

În anul 1992 este numit șef catedră Chirurgie nr.1, care, din 1994, își poartă numele lui Nicolae Anestiadi, și pe care, cu succes, o conduce până în prezent.

La inițiativa și cu participarea D-lui, pentru prima oară în istoria ținutului basarabean, în 1993 este creată secția Medicină a Academiei de Științe din Republica Moldova. În semn de apreciere a meritelor științifice, în anul 1993, profesorul Gheorghe Ghidirim este ales membru titular al Academiei de Științe și Președinte al Secției medicale nou formate. Grație Activității științifice multiaspectuale în anul 1993 este ales Membru de Onoare al Academiei de Științe Medicale din România, iar în 1994 – Membru de Onoare al Societății de Chirurgie din România. În 1995 i se conferă onorificul titlu de Om Emerit al Republicii Moldova. Anul 1996 este anul recunoașterii activității de pionerat a dlui Gh. Ghidirim în domeniul chirurgiei laparoscopice, fiind ales Membru de Onoare al Societății de Chirurgie laparoscopică din România, din 2008 este Membru al Asociației Internaționale de Chirurgie Endoscopică.

La Congresul VIII al Chirurgilor din Republica Moldova, academicianul Gh. Ghidirim este ales președinte al Societății de Chirurgie din Republica Moldova, activând până în 2007; din 1998 – membru al Societății Internaționale de Chirurgie hepatobiliopancreatică. În același an este ales în calitate de președinte al Ligii medicilor din Republica Moldova. În 1999 este ales membru al Societății Mondiale de Chirurgie, membru al Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică,

membru al Consiliului Suprem pentru Acreditare și Atestare, președinte al Comisiei de Atestare a Chirurgilor din Republica Moldova, președinte al Consiliului Științific pentru susținerea tezelor științifice în Chirurgie. Activitatea sa este înalt apreciată și de Stat prin conferirea, în 2000, a *Ordinului Gloria Muncii*, iar în 2005 este decorat cu *Ordinul Republicii*, este Laureat al medaliilor *Dm. Cantemir* (1999) și *Nicolae Testemițanu* (2004), *60 de ani ai AȘ din RM*. În același an este ales Membru de Onoare al Societății *Limba Noastră*.

Opera științifică a dlui academician Gh. Ghidirim numără peste 400 de lucrări științifice, 35 de monografii, 2 manuale, 15 brevete de invenție; este participant la un șir de congrese internaționale. Este redactor-șef al revistei *Buletinul AȘ al Republicii Moldova (Științe medicale)*, membru al colegiului de redacție al revistelor *Chirurgia* din București, al revistelor *Jurnal de Chirurgie* din Iași, *Arta Medica*, *Curierul medical*, Moldova.

Sub conducerea academicianului Gh. Ghidirim au fost susținute 9 teze de doctor habilitat în medicină și 14 teze de doc-

tor în medicină. Clinica condusă de dl academician Gh. Ghidirim a pregătit peste 20 de secundari clinici și peste 130 de rezidenți. Astfel, putem vorbi despre ȘCOALA ACADEMICIANULUI GHEORGHE GHIDIRIM, școală cu mari realizări și cu perspective, cu un mare prezent, dar și cu un și mai mare viitor.

Participând la numeroase *Expoziții Internaționale ale Salonului Internațional din Geneva*, este deținătorul medaliei de bronz în 2006, a celei de argint din 2007, 2008 și a Diplomei de Merit.

Stimate dle academician Gheorghe Ghidirim! Cu ocazia frumoasei aniversări Vă felicităm din suflet, urându-Vă multă sănătate, energie creatoare nesecată și noi realizări întru prosperarea științei și a practicii medicale naționale spre bucuria și spre sănătatea pacienților.

Ion Ababii, dr. h., profesor, academician
Rector al USMF „Nicolae Testemițanu”

Alexandru Gavriluc s-a născut la 13 aprilie 1959 în satul Susleni, raionul Orhei, într-o familie de pedagogi.

În timpul studiilor școlare s-a afirmat prin muncă asiduă și prin dragoste de carte, sentiment educat și cultivat cu insistență de mamă-sa, învățătoare de geografie, și de tatăl său, învățător de cultură fizică (familiile de intelectuali de la sate din acele timpuri erau un model de îmbinare a activităților de țaran cu cele de valorificare cognitivă a științelor și a filozofiei vieții). A absolvit școala medie cu medalie de aur în anul 1976.

Anii de studii la institut, actuala Universitate de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, au fost o perioadă deosebită în biografia D-lui. Anume atunci a fost pusă baza viitorului succes și a capacității de afirmare. Viața studentească din capitală, a contribuit la creșterea și la diversificarea cunoștințelor general-umane. S-a acumulat un bagaj de cunoștințe necesare suficient pentru a începe o carieră profesională. Dl A. Gavriluc a absolvit cu mențiune facultatea, apoi s-a înscris prin concurs la secundariatul clinic, catedra Medicină Internă (1982-1984), sub conducerea profesorului V. N. Andreev. Între anii 1984 și 1986 este doctorand la aceeași catedră.

Deja în acea perioadă Alexandru Gavriluc și-a manifestat una dintre calitățile forte ale caracterului său de organizator prin excelență al activității tineretului studios din *Alma Mater*. În anii 1982-1986 este secretarul organizației comsomoliste a Institutului de Medicină, pe atunci un post de o înaltă responsabilitate.

Activitatea didactică, în calitate de asistent universitar, o începe în 1986 la catedra Medicină Internă Semiologie, inițial, sub conducerea conferențiarului Filip Ambros, apoi din anul

1988 – a dnei profesor Ludmila Testemițanu. Specificul predării medicinei interne la această catedră i-a marcat activitatea pe parcursul următorilor ani. Talentul pedagogic l-a dezvoltat în permanență. A urmat un stagiu practic de semiologie boli interne și informatică medicală în Institutul de Medicină din Leningrad. Generații întregi de studenți au considerat un „adevărat noroc” de a-l avea drept dascăl pe Alexandru Gavriluc – la Semiologia Medicină Internă (catedră la care a activat din 1986 până în 1998), la medicina internă (din anul 1998 până în prezent).

Aptitudinile sale organizatorice, academice și harul de clinician talentat i-au permis să exercite funcția de șef catedră interimar la catedra Medicină Internă Semiologie din anul 1994 până în 1996.

Preocuparea de perfecționarea procedeelelor didactice, de implementare a noilor strategii de predare a devenit esențială în activitatea lui Alexandru Gavriluc. Din anul 2003 până în prezent activează în funcția de director la Centrul de testare și de instruire deprinderi practice, USMF „Nicolae Testemițanu”, rămânând, prin cumul, asistent la catedra Medicină Internă nr. 1. În procesul de perfecționare a procedeelelor didactice au contribuit și stagierile practice în centrele similare din SUA: Virginia de Est (anul 2002), Carolina de Nord (anul 2008).

Alexandru Gavriluc este și un familist model. Împreună cu sotia lui Luiza sunt bucuroși și mândri de faptul că fiul Eugen și fiica Daniela s-au decis să continue cariera medicală.

Colegii de breaslă au remarcat întotdeauna și apreciază în permanență capacitățile Domniei Sale. În colectivul catedrei Medicină internă nr. 1 Alexandru Gavriluc constituie, pe bună dreptate, un nucleu. Rămâna fi o persoană modestă, cu calități morale deosebite care se bucură de o apreciere înaltă a capacităților profesionale atât printre medicii începători, cât și printre cei cu o bogată experiență de muncă. Împreună cu șeful catedrei și cu colectivul didactic este autor a mai multor lucrări, manuale și ghiduri de practică medicală în diverse domenii ale medicinei interne.

Colegii Vă urează mulți ani și mari realizări, mult stimate Alexandru Gavriluc!

Victor Botnaru, dr. h., profesor
Șef catedră Medicină Internă nr. 1
USMF „Nicolae Testemițanu”